

Psychomotorický a psychosociální vývoj

Mgr. Štěpánka Vybíralová

Definice

= komplex tělesných, smyslových a duševních dovedností

- je ovlivněn genetickými dispozicemi i zevními faktory (průběh těhotenství a porodu - hypoxie, předčasně narození, VVV)

Sledování a hodnocení PMV

- nedílná součást práce praktického lékaře pro děti a dorost (dále klinické vyšetření, stav výživy a růstové parametry)
- nejdůležitější v kojeneckém věku - rychlý a významný pokrok v krátkém časovém období
- hodnocení je vždy individuální! - každé dítě se vyvíjí jinak, svým tempem
- při hodnocení se soustředíme na vývoj hrubé motoriky (celého těla), jemné motoriky a zraku, řeči a sluchu, sociálním a emocionální vývoj

Komplexní vývoj dítěte

1. vzpřímená poloha těla
2. pohyb: změna polohy, získávání potravy, rozmnožování
3. zrakové a sluchové vnímání
4. funkce ruky a opozice palce
5. sociální chování (chování ve společnosti)

Význam vývojových klíčových milníků

Vývojové milníky = orientační body, podle kterých lze poznat, jestli se dítě vyvíjí přiměřeně svému věku

- nejde o striktní tabulky, spíš o přehled typických schopností, které většina dětí zvládne v určitém období

1. Držení hlavy

- schopnost udržet hlavičku je prvním viditelným znakem zrání centrální nervové soustavy
- dítě už není jen pasivní, ale začíná aktivně kontrolovat své tělo
- důležitý základ pro pozdější pohyby, jako je otáčení nebo sed
- kromě toho posiluje šíjové a zádové svaly, které jsou potřeba pro další motorický vývoj

2. Přetáčení

- když se dítě začne přetáčet ze zad na bříško a zpět, je to výrazný krok směrem k samostatnějšímu pohybu
- tento milník ukazuje na lepší koordinaci celého těla, rovnováhu a sílu
- přetáčení zároveň umožňuje dítěti aktivně měnit polohu a objevovat svět z jiného úhlu, což podporuje jeho zájem o okolí

3. Sed

- schopnost samostatně sedět znamená, že dítě už má dostatečně stabilní trup
- sed přináší úplně nové možnosti, dítě vidí víc, má volné ruce a může se soustředit na hračky nebo okolí
- začíná intenzivně trénovat jemnou motoriku a koordinaci očí a rukou

4. Lezení

- považováno za jeden z nejdůležitějších milníků
- lezení podporuje propojení levé a pravé hemisféry, orientaci v prostoru a posiluje svaly celého těla
- dítě se učí plánovat pohyb, přizpůsobovat rytmus, přejít překážku a to vše se později promítá do dalších dovedností

5. Stoj a první krůčky

- dítě se učí přenášet váhu, udržet rovnováhu a koordinovat pohyb dolních končetin
- pro dítě hlavně symbolem samostatnosti
- chůze umožní objevovat prostředí ve zcela nové perspektivě a výrazně rozšíří sociální zkušenosti

6. Jemná motorika

- vývoj jemné motoriky je zcela zásadní pro manipulaci s předměty, později pro kreslení, jídlo či oblékání
- ruka funguje jako nástroj poznávání, skrze dotek objevuje tvary, materiály a vlastnosti věcí

7. Vývoj řeči

- žvatlání, první slova a později věty odrážejí nejen vývoj mluvidel , ale i rozvoj myšlení a sociální komunikace
- řeč umožňuje dítěti vyjadřovat přání, sdílet zážitky a navazovat vztahy
- jeden z nejdůležitějších milníků, protože otevírá cestu k aktivnímu učení a socializaci

Rozdělení dětského věku

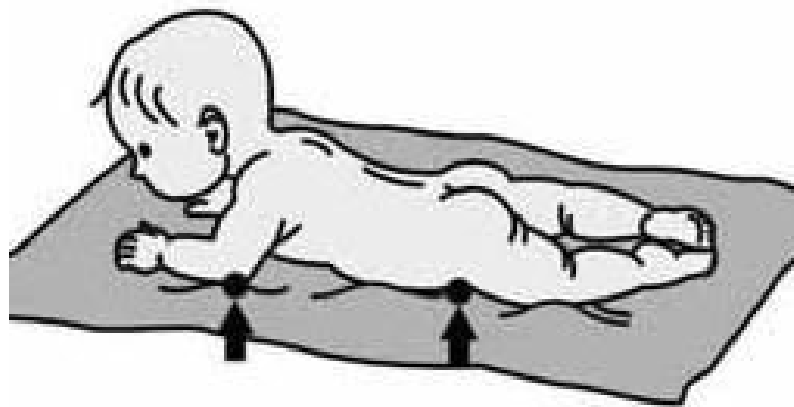
- novorozenec – od narození do 28. dne života
- kojenec – 2. – 12. měsíc života
- batole – 2. – 3. rok života dítěte
- předškolák – 4. – 6. rok věku dítěte
- školák – od 7. roku věku dítěte
- dospívající – období mezi počátkem dospívání a dospělostí

Hodnocení novorozence

- fyziologicky vyšší svalové napětí
- novorozenecké reflexy (Moorův, hledací a sací, reflexní úchopový reflex horních a dolních končetin, chůzový)
- lehký strabismus, nízká zraková ostrost
- sluch je velmi dobře vyvinutý - reaguje mrknutím nebo záškubem celého těla

3. měsíc života

- poloha na zádech - oko - ruka - ústa
- poloha na břiše - “pase hříbátka” - stabilní poloha s těžištěm s oporou o předloktí a stehýnka
- pozoruje předměty v zorném poli
- začíná broukat

6. měsíc

- poloha na zádech - chytá si palce u nohou (a strká si je do úst)
- otáčí se ze zad na břicho a zpět
- v poloze na břišku zavádí tzv. 2. vzpor (opírá se o dlaně) a otáčí se kolem vlastní osy
- zlepšení ostrosti zraku, u přetrvávajícího strabismu konzultace s lékařem
- žvatlá, slabikuje

9. měsíc

- v poloze na zádech téměř nevydrží
- posedí se přes šikmý sed
- lezení
- stavění se s oporou
- spodní klešťový úchop
- dětské hříčky - “paci paci”

12. měsíc

- pevný sed
- samostatný stoj
- první samostatné kroky
- úchop - opozice palce a ukazováku
- smysluplná slovíčka
- dětské hříčky, jednoduché příkazy, reakce na oslovení

Psychosociální vývoj kojence

- v prvních týdnech života hlavním prostředkem komunikace pláč
- od 12. týdne věku dítěte již pláče ubývá a dítě začíná reagovat i jinak – úsměvem, dotykem
- mezi 3. a 6. měsícem věku nastupuje časný stupeň napodobování
- okolo 9. měsíce - komplikovanější hry (hra na schovávanou), začíná se objevovat strach z odloučení a z cizích lidí (vrchol období kolem 15 měsíců a mizí ve 2 letech)
- mezi 9. a 12. měsícem dítě začíná chápat trvalost předmětů
- po prvním roce se rozvíjí schopnost manipulovat s předměty pomocí nástrojů
- Freud první rok života nazývá orálním stádiem, období symbiózy s matkou -

Vývoj řeči

- v počátečních fázích se jedná o komunikaci nonverbální a od druhého měsíce přichází fáze vokální
- v 6. až 10. měsíci začíná dítě žvatlat a opakuje slabiky, které v tomto období bývají bez konkrétního významu
- fáze žvatlání vrcholí ve 12. měsíci věku dítěte
- v prvním roce dítě zná v průměru 10 slov, v roce a půl již 20 – 50 slov
- vývoj řeči je důležité stimulovat a to tak, že se snažíme s dítětem co nejvíce komunikovat - často dojde k odhalení sluchových vad
- koncem druhého roku věku dítě začíná skládat slova do vět, které jsou většinou dvouslovné, často obsahují podstatné jméno a sloveso, dítě již zná své jméno, umí ukázat a pojmenovat některé části těla, začíná se ptát „proč“ a „co“ a začíná si uvědomovat faktor času a užívá jej v řeči

Batolecí a předškolní věk

- chůze do schodů a ze schodů
- stoj na jedné noze
- běh
- staví z kostek
- postupně jednoduchá slovní spojení
- rozumí slovnímu příkazu a vyplní jej

18. měsíců

- hranice samostatné chůze
- dotazník PAS (dosavadní vývoj dítěte, ve spolupráci s rodiči, na základě standardizovaných otázek)

Psychosociální vývoj ve druhém roce

- zlom ve vývoji - počátek nezávislosti a samostatnosti
- dítě si začíná uvědomovat samo sebe
- první výchovné problémy - nesmíme autonomii dítěte bránit, ale musíme určit hranice, které dítě chrání před riziky
- uvědomováním si sebesama si děti začínají uvědomovat pocity druhých a vyvíjejí se tak základy pro empatii
- dítě si začíná uvědomovat radost i bolest druhé osoby a začíná se orientovat v tom co je správné a nesprávné

Sociální vývoj v batolecím věku

- 1 rok - rozpozná několik předmětů podle názvu
- 1,5 roku - samo pije z hrnku, začíná volní kontrola vyprazdňování
- 2 roky - samo jí, ale bryndá, kontrola čistoty vyprazdňování
- 2,5 roku hlásí tělesnou potřebu
- 3 roky samo jí a nebryndá, obuje si boty, rozepne knoflík

Psychosociální vývoj v předškolním věku

- hlavní pokroky především v oblasti sociálního chování a samostatnosti v praktickém životě
- děti dosahují prvního stupně nezávislosti na rodičích
- těžko umí odlišit fantazii od skutečnosti, může se tak obávat svých snů a představ
- ve vyprávění často opouští realitu a ponořuje se do svých magických představ, což nesmíme posuzovat jako lež
- zatím neumí pochopit vztah mezi příčinou a následkem

Psychosociální vývoj v předškolním věku

- mezi 3. a 5. rokem života se zdokonaluje symbolické myšlení které vytváří velmi složité fantazie, které dítě uplatňuje ve svých hrách
- nejdůležitější jsou hry na role a imaginární hry, postupně se dostává do popředí hra konstruktivní, kdy dítě něco vytváří
- děti začínají respektovat pravidla hry při hře s ostatními
- hra je kooperativnější, děti si hrají spolu - v dřívějším období si děti hrají většinou vedle sebe
- Freud toto období nazývá oidipovskou fází – dominantní je vazba na rodiče opačného pohlaví
- od šestého roku věku dítěte toto ustupuje a posiluje se vazba na rodiče stejného pohlaví

Psychosociální vývoj u školáků - nástup do školy

- dítě již zralé k navazování kontaktů s vrstevníky
- schopnost úkoly přijímat, motivace je řešit, koncentrace a výdrž je realizovat
= předpoklady školní zralosti
- školní znalosti a dovednosti (rozpoznávání písmen, čísel a slov, psaní a počítání) se dostávají do popředí zájmů dítěte
- začíná ústup fantazijního myšlení, dítě začíná lépe chápat vztah příčiny a následku
- je schopno rozeznat souvislosti, zmapovat si výrazy a vysvětlovat souvislosti nebo situace

Psychosociální vývoj školáků - mladší školní léta

- období relativního klidu
- začínají se objevovat první sexuální sklony - opět velkou úlohu zaujímá fantazie
- pro dítě zůstává stále nejdůležitější úspěch ve škole a získání postavení ve skupině vrstevníků
- rozvoj abstraktního myšlení a naučené techniky jsou důležité v dalším učení
- povinnosti ve škole jsou stále náročnější a u dětí s poruchou pozornosti, nebo sníženou schopností učení se mohou vyskytnout školní problémy

Vývoj osobnosti v dospívání

- spolu s rychlým tělesným vývojem se mění i emocionální situace dospívajícího
- zrání sexuální s novými touhami vyžaduje dosud neznámou emocionální přizpůsobivost
- stoupá význam norem chování a respektu
- prožívané frustrace jsou bolestivé a vedou k agresivitě, která pro okolí může být velmi problematičká
- poté nastupuje racionální nezávislost na rodičích, při které vzdor již není nutný
- v pozdní adolescenci se ustálí dospělé normy chování, typický ústup egocentrizmu a nástup empatie k ostatním
- myšlení se stává flexibilní

Pravidelné sledování v ordinaci PLDD

- slouží k včasnému zachycení opoždění vývoje nebo odchylky
- na základě celkového stavu dítěte a typu odchylky se zavádí další opatření
 - např. vývojová RHB, vyšetření laboratorní, neurologické, genetické
 - pro děti kde jsou i dále pozorovány různé odchylky ve vývoji je vhodný speciální přístup výchovný a vzdělávací i po nástupu do kolektivu